December 2022

V.U. Jean-Pierre Roobrouck
Adres Afzender:
Ter Beke 2 - 8570 Vichte
Tel. : 056 89 43 23
GSM: 0473 220 950

www.umubano.be

VLAAMS-RWANDESE VERENIGING vzw

U M U B A N O

NIEUWSBRIEF

Officiële inhuldiging project drinkwater te Mutete: vrijdag 28 oktober 2022, in aanwezigheid van de Bisschop Emeritus van Byumba Servilien Nzakamwita en de Belgische Ambassadeur Bert Versmessen

Inhoud: zie pagina 19 — Sommaire: voir page 19

Woord vooraf

Het voorbije semester was opnieuw gekenmerkt door mooie resultaten bij onze Rwandese partners die instaan voor de vooruitgang en de ontwikkeling van de bevolking die zij omkaderen. Dit positieve nieuws staat echter in fel contrast met de berichten die ons bij herhaling via de media bereiken over de hopeloze toestand van de bevolking in de streek van Goma en Noord-Kivu. Congo beschuldigt Rwanda de rebellenbeweging M23 in haar offensief tegen posities van het Congolese leger te ondersteunen. Ook de medeplichtigheid van Uganda wordt door Congolese autoriteiten aan de kaak gesteld.

Zeker is dat de bevolking het slachtoffer is van een uitzichtloze toestand aangezien onlangs opnieuw 300.000 mensen op de vlucht sloegen. Het conflict wordt in Afrika nauw gevolgd, maar de bemiddelingspogingen van Angola en Kenia lijken momenteel geen soelaas te bieden. De aanwezigheid van de blauwhelmen van de VN-vredesmacht slaagt er niet in de bevolking tegen het geweld te beschermen en botst daardoor steeds meer op weerstand. Verder lijkt de mobilisatie van de internationale hulporganisaties misschien door de oorlog in Oekraïne af te nemen. Hoe dan ook, de toestand in het buurland van Rwanda blijft zorgen baren en een hypotheek leggen op de stabiliteit van de regio van de Grote Meren.

In dit nummer brengen wij zoals gewoonlijk een kort overzicht van de activiteiten van een aantal van onze partners die gunstige resultaten kunnen voorleggen. Een hoogtepunt voor onze organisatie was de officiële inhuldiging van het project van waterzuivering via zonne-energie in Mutete in aanwezigheid van de bisschop emeritus van Byumba, Mgr. Servilien Nzakamwita, en onze Belgische ambassadeur, dhr. Bert Versmessen.

Behalve de nieuwsberichten over de projecten stellen we onze kolommen open voor een bijzondere getuigenis van onze vriend Jaak Albert die als metiskind uit Rwanda van zijn moeder werd weggenomen. Zijn verhaal werd door het productiehuis “De Chinezen” bij de VRT uitgezonden in de canvasreeks “De metissen van België”.

Verder kunt u dankzij de bijdrage van Guido Convents, directeur van het Afrika Filmfestival, nader kennis maken met de Rwandese cineast Kivu Ruhorahoza en zoals gewoonlijk u verder verdiepen in de Rwandese problematiek door de boeken te lezen die in de rubriek “publicaties” worden besproken.

Ten slotte wensen wij u een zalig kerstfeest en een gelukkig jaar 2023.

Éditorial

Le semestre écoulé s’est une fois encore caractérisé par les beaux résultats obtenus par nos partenaires rwandais engagés dans l’épanouissement et le développement des populations qu’ils encadrent. Cette nouvelle positive contraste violemment avec les annonces qui nous parviennent de manière répétée via les médias, faisant état de la situation désespérée de la population dans la région de Goma et au Nord-Kivu. Le Congo accuse le Rwanda de soutenir le mouvement rebelle M23 dans son offensive contre les positions de l’armée congolaise. La complicité de l’Ouganda est également pointée du doigt par les autorités congolaises.

Une chose est sûre : la population est victime d’une situation irrémédiable qui, récemment, a encore provoqué la fuite de 300.000 personnes. Le conflit est suivi de près en Afrique, mais pour l’instant, les tentatives de médiation de l’Angola et du Kenya ne semblent pas porter leurs fruits. La présence des casques bleus de la force de paix de l’ONU ne parvient pas à mettre la population à l’abri de la violence, et se heurte par conséquent à une résistance croissante. En outre, la mobilisation des organisations d’aide internationale semble faiblir, sans doute en raison de la guerre en Ukraine. Quoi qu’il en soit, la situation dans le pays voisin du Rwanda reste préoccupante et hypothèque la stabilité dans la région des Grands Lacs.

Dans ce numéro, nous vous proposons un bref récapitulatif des activités de plusieurs de nos partenaires qui sont en mesure de nous présenter des résultats positifs. Un temps fort pour notre association fut l’inauguration officielle d’une installation d’épuration d’eau alimentée par l’énergie solaire à Mutete, en présence de l’évêque émérite de Byumba, Mgr Servilien Nzakamwita, et de l’ambassadeur de Belgique, M. Bert Versmessen.

Au-delà des actualités liées aux différents projets, nous ouvrons également nos colonnes à un témoignage spécial de notre ami Jacques Albert qui, comme de nombreux métis d’origine rwandaise, fut enlevé à sa mère lorsqu’il était enfant. Son histoire a été diffusée sur les ondes de la VRT par la maison de production « De Chinezen », dans le cadre de la série « De metissen van België » (les métis de Belgique).

Grâce à la contribution de Guido Convents, directeur de l’Afrika Filmfestival, vous pourrez également découvrir le cinéaste rwandais Kivu Ruhorahoza, et nous vous inviterons à approfondir la problématique rwandaise par les ouvrages commentés dans la rubrique « publications ».

Permettez-nous enfin de vous souhaiter d’excellentes fêtes et une heureuse année 2023 !

DE ORGANISATIE PANDAMU BLIJFT DE TUINBOUW PROMOTEN

TELIMBERE Innocent, Coördinator van PANDAMU

PANDAMU is een niet-gouvernementele organisatie werkzaam in de voeding en de landbouwontwikkeling in de zuidprovincie van Rwanda, in het bijzonder in het district Muhanga. Deze partner wordt financieel gesteund door de Provincie Oost-Vlaanderen en de opvolging ervan is in handen van de Vlaams-Rwandese Vereniging Umubano vzw.

Landbouw en veeteelt blijven een van de belangrijkste activiteiten voor de bevordering van het sociaal-economische leven van de Rwandezen.

"De Rwandezen moeten weigeren te aanvaarden eindeloos in armoede te leven", zei de Rwandese minister van Lokaal Bestuur, zijne Excellentie de heer MUSABYIMANA Jean-Claude, tijdens zijn eerste bezoek aan de zuidelijke provincie als nieuwe minister van MINALOC.

Het is in deze context dat de organisatie PANDAMU haar actie voortzet om de tuinbouw te bevorderen, zodat de bevolking van het District Muhanga verschillende soorten fruit kan verwerven en planten, zoals ananas, passievrucht en avocado.

Na de terugkeer van de regens, die voor dit groeiseizoen van 2023A (vanaf september 2022 tot januari 2023) zeer zeldzaam waren in het hele land, ging PANDAMU over tot het verlenen van de geënte ananas- en avocadoplantjes aan boeren in de sectoren Mushishiro en Rugendabari in het district Muhanga.

De verdeling van ananasplantjes wordt geleidelijk gedaan om ervoor te zorgen dat er een groot aantal kleine boeren zijn die voldoende ananas produceren. De productie moet immers aanzienlijk zijn om de fruitverwerkingseenheid die wordt gebouwd van fruit te voorzien.

Wat de avocadoplantjes betreft, werden er op woensdag 23 november 2022 drieduizend loten ter beschikking gesteld om boeren te helpen toegang te krijgen niet alleen tot een uitgebalanceerd rantsoen van vruchten, maar ook tot een inkomen afkomstig van de verkoop van de overtollige avocadoproductie. De vraag naar avocado's is erg hoog op de markt, zowel nationaal als internationaal.

Deze activiteit werd uitgevoerd aan het begin van het regenseizoen, wat hoop geeft op een goed groeipercentage bij de begunstigden.

Kleine boeren zijn blij met deze activiteit, door het feit dat sommigen van hen al zijn begonnen met het oogsten van avocado's van avocadobomen die de afgelopen jaren zijn geplant. Zij zijn opgetogen over de goede kwaliteit van de Hass-variëteiten die door PANDAMU worden verdeeld.

Laden van jonge avocadoplanten

Zelfs als sommige boeren meer dan tien fruitbomen planten, apprecieert de lokale overheid van de gedecentraliseerde instanties de acties van PANDAMU, die gezinnen helpen om ten minste drie fruitbomen te planten, wat deel uitmaakt van de prestatiecontracten van het district in de context van de strijd tegen ondervoeding in gezinnen.

Om de monitoring van jonge fruitboomplanten die aan kleine boeren zijn toegekend te vergemakkelijken, heeft PANDAMU ervoor gekozen de distributie van deze planten te starten bij de administratieve eenheden die het verst verwijderd zijn van haar hoofdkantoor, wat het geval is voor de Kibaga - en Mpinga-cellen van de Rugendabari-sector. Zo profiteren ook kleine boeren in de meest afgelegen gebieden van dit initiatief.

Om ervoor te zorgen dat de begunstigden zich de interventies van PANDAMU in de tuinbouw zouden toe-eigenen, begeleidt PANDAMU een ontluikende coöperatie, genaamd BAHONEZA UTERIMBERE. Haar belangrijkste missie bestaat erin de promotie van de tuinbouw te bevorderen, niet enkel door middel van haar tuinbouwactiviteiten, maar ook door het verkrijgen van de wettelijke erkenning van Rwanda Cooperative Authority (R.C.A). Zodra deze wettelijke erkenning is verkregen, zullen alle kleine boeren die op een professionele manier tuinbouw willen beoefenen, in het kader van deze coöperatie een goede begeleiding kunnen vinden.

Op dit moment heeft deze coöperatie net een voorlopige wettelijke erkenning gekregen.

Zodra deze coöperatie goed gestructureerd en operationeel is, zal zij een efficiënte partner van PANDAMU zijn om de tuinbouw uit te bouwen als een uitgelezen wapen om ondervoeding, erosie en armoede in haar werkgebied te bestrijden, en tegelijk bij te dragen tot de veerkracht tegen de klimaatverandering, omdat fruitbomen net als alle andere bomen de lucht die we inademen helpen zuiveren.

Het is via deze coöperatie dat de meeste tuinbouwinterventies van PANDAMU zullen passeren, zoals capaciteitsopbouw en andere activiteiten met betrekking tot de intensivering en professionalisering van de tuinbouw.

Deze coöperatie zal kleine boeren samenbrengen die tuinbouw beoefenen. Sommige leden zullen individueel in hun boomgaarden werken en andere zullen worden samengebracht in groepen kleine boeren die samenwerken op gegroepeerde velden.

Behalve het verwerven van nieuwe kennis op tuinbouwgebied, zullen de leden van deze coöperatie hun fruitproductie goed kunnen verkopen, door het feit dat de vaststellling van de prijs gemakkelijker zal zijn, gezien de productie efficiënt zal kunnen worden verzameld op het niveau van de zones en de informatie over de marktprijzen snel kan worden gedeeld met alle leden van de coöperatie.

Ananasplantage

Verdeling van jonge avocadoplantjes te Mushishiro. Foto's van Pandamu.

AANLEG VAN MOESTUIN BIJ DE KLEUTERSCHOOL ECD TE GATSIBO

Financiering: VRV UMUBANO VZW en STAD WAREGEM

Jean Paul Bujyacyera, projectverantwoordelijke

In het Nufashwa Yafasha Center, werden in het nieuwe academische schooljaar 2022-2023 meer dan 80 kinderen ingeschreven in de kleuterschool ECD (Early Childhood Center). Het zijn kinderen uit kansarme gezinnen in de categorie Ubudehe 1,2. Zoals gewoonlijk krijgen ze gratis kleuteronderwijs en twee dagelijkse maaltijden. Ontbijt en lunch in de strijd tegen ondervoeding. Ons belangrijkste doel bij het lesgeven aan jonge kinderen bestaat erin hen rijke ervaringen te bieden die zelfbewustzijn en zelfvertrouwen ontwikkelen en het leren leuk maken.

De klassen zijn onderverdeeld in drie niveaus: Baby (leeftijd 3-4 jaar), Midden (leeftijd 4-5) en Top (leeftijd 5-6). De verhouding leerling-leraar is 26,6. Elke leraar is gecertificeerd en geeft onderricht zowel in het Engels als in het Kinyarwanda.

Op elk niveau gebeurt leren door te spelen, waarbij kinderen leren denken, redeneren en belangrijke vaardigheden ontwikkelen met behulp van puzzels, speelgoed en boeken. De leerlingen volgen les van 7:00 tot 17:00 uur, van maandag tot en met vrijdag. We streven ernaar om alle soorten programma's te integreren om een uitgebreide leeromgeving te bieden.

Schoolmoestuinen zijn een geweldige manier voor kinderen om te leren waar hun eten vandaan komt en om ze enthousiast te maken voor het eten van verse groenten. Het is ook een kans om buiten te leren! Leren waar uw voedsel vandaan komt, zorgt voor een langdurige gezonde levensstijl. Wanneer ouders en kinderen samenwerken om een tuin te planten en te verzorgen, kunnen ze allemaal genieten van deze voordelen. Bijdrage Umubano: 1.300 €.

Het **eerste doel** van tuinieren op scholen is kinderen de kans te geven de wereld met eigen ogen te observeren en zich direct in te zetten in een natuurlijke omgeving.
Het **tweede doel** is kinderen de vaardigheden bij te brengen om biologisch te groeien en hun eigen voedsel te bereiden. Onze kinderen zullen veerkrachtiger zijn als ze de basis kennen om hun eigen voedsel te verbouwen.
Het **derde doel** is kinderen aan te moedigen vers voedsel te proeven. Kinderen leren snel hoe ze peultjes moeten zoeken of een wortel moeten plukken. Kinderen van alle leeftijden staan versteld van de uitbarsting van smaak en zoetheid van een vers geplukte groente of fruit. Het is voor velen een verrassing dat groenten zoet zijn. Kinderen die in de tuin zijn geweest zien groenten als lekkernijen.

Schooltuinen kunnen veel verschillende toepassingen hebben, sommige zijn praktisch, andere educatief.

STEUN AAN HET GEHANDICAPTENCENTRUM WIKWIHEBA MWANA TE NGARAMA (GATSIBO)

Financiering: VRV UMUBANO VZW

Médiatrice MUKASHARANGABO, projectverantwoordelijke

WIKWIHEBA MWANA is VRV UMUBANO VZW zo dankbaar voor haar partnerschap dat heeft bijgedragen tot een beter leven van kinderen met een handicap die worden verzorgd door het centrum Wikwiheba Mwana.

Het Centrum is dankbaar voor de **ergotherapie-apparatuur** die de dienst van het Centrum heeft gemoderniseerd. Umubano heeft ook de **leermiddelen** verstrekt die zo belangrijk zijn om kinderen met een handicap in het speciaal onderwijs te integreren. We waarderen het lesmateriaal dat kinderen met een handicap helpt om net als hun leeftijdsgenoten van school te genieten.

Daarnaast wordt Umubano gewaardeerd voor haar steun op het vlak van **fysiotherapie.** De dienst is uitgerust met materialen die heropvoeding mogelijk maken voor kinderen met een handicap.

Wikwiheba Mwana is Umubano dank verschuldigd voor haar financiële steun aan de **medische zorg** voor kinderen met een handicap. Dit jaar zijn vier (4) kinderen overgebracht naar het gespecialiseerde GAHINI-ziekenhuis waar ze een chirurgische ingreep hebben ondergaan om de functies van hun ledematen te verbeteren. Tien (10) kinderen met een verstandelijke beperking werden overgebracht naar het psychiatrisch ziekenhuis NDERA voor de EEG-test. De bijdrage van Umubano aan het centrum hielp kinderen met epileptische problemen om toegang te krijgen tot het maandelijkse voorschrijven van medicijnen die worden toegediend door het NGARAMA District Hospital. Bijdrage Umubano in 2022: 1.217 € ergo + 1.000 € geneeskundige zorgen, in het totaal 2.217€.

Eerder had Umubano het Centrum ondersteund om een **opslagplaats** te bouwen die we gebruiken om de maïsoogst en het voedsel voor de kinderen op te slaan. De grond die Umubano voor het Centrum kocht, werd gebruikt om groenten te verbouwen. Het Centrum is dankbaar voor het advies: we kopen geen groenten meer om voor de voeding van kinderen in het Centrum te zorgen, we verbouwen zelf voedzame groenten.

Umubano had ook **sportmateriaal** verstrekt. We zijn blij als we zien dat kinderen met een beperking het leuk vinden om op hun tempo te spelen.

Uitdagingen

Alle kinderen die in het Centrum Wikwiheba Mwana worden opgevangen, komen uit kwetsbare gezinnen. Dit betekent dat hun families achtergesteld zijn en in categorie één van extreme armoede worden gerangschikt. We hopen dat Umubano in staat zal zijn om fondsen te verstrekken om ook aan die kinderen gespecialiseerde behandelingen te verlenen, zoals chirurgie en geavanceerde neuropsychiatrische behandeling.

Bovendien heeft het Centrum middelen nodig om het buitengewoon onderwijs te versterken.

Daarnaast zijn er andere kinderen die moeten worden overgeplaatst om de mogelijk beste behandeling te krijgen.

Dit kind overgebracht naar het GAHINI-ziekenhuis werd geopereerd en kan nu staan en bewegen.

François kon alleen kruipen op zijn knieën, maar het ge-

specialiseerde ziekenhuis hielp hem om staand te stappen. Zijn linkerarm is momenteel onder behandeling.

Beroepstherapeuten helpen kinderen om beter te worden door middel van verschillende oefeningen.

CPPA KISARO en VRV UMUBANO VZW bouwen samen verder aan de verbetering van de onderwijsinfrastructuur in Rwanda

Gerard Moerman, coördinator

In onze vorige nieuwsbrief vertelden we dat we begonnen waren aan Blok 3 in de school van Rubona-Kisaro. Ondertussen zijn de 4 klassen daar afgewerkt op 15 september. De autoriteiten en de bevolking waren er 's anderendaags al voor de inhuldiging. Zoals het past in de Rwandese cultuur waren er meerdere toespraken: de gemeente, de schooldirectie en de oudervereniging spraken hun dank uit aan de provincie West-Vlaanderen, aan onze VZW Umubano en aan de VZW comité Kisaro voor de verkregen subsidies, de korte bouwtijd en de verzorgde afwerking.

Van de Provincie was er een subsidie van 14.062 € en van Umubano en comité Kisaro samen 4.688 €, samen dus 18.750 €. De nacalculatie van de werken gaf een totale kostprijs van 18.861 €. Dat kan dus niet beter overeenstemmen met de prijsberekening vooraf. Toch hadden we pech met de wisselkoers van de € die tijdens de bouwtijd daalde van 1200 naar 1000 Rwandese Fr per €. Dat betekent dat de werkelijke kostprijs opliep tot 19.759 €. Gelukkig stel ik vast dat de waarde van de € sinds 1 december terug is opgeklommen tot 1100 Rw Fr/€.

Met de steun van de gemeente Anzegem en de stad Deinze hebben we in onze schrijnwerkerij klasmeubilair kunnen maken voor deze school.
In november kregen we positief nieuws van de provincie West-Vlaanderen betreffende onze nieuwe subsidieaanvraag voor blok 2 in de parochie Muyanza. De goedkeuring van de deputatie bereikte ons net voor het afsluiten van deze publicatie. Het is een welgekomen kerstgeschenk.

Kisaro wenst jullie allemaal een zalig Kerstfeest en een gelukkig Nieuwjaar met vrede en gezondheid.

Levering schoolbanken

Afwerking klaslokalen blok 3 Rubona-Kisaro. Financiering: provincie West-Vlaanderen, VRV UMUBANO VZW en Comité Kisaro

REISVERSLAG 24/10/22 – 9/11/22
Frederic Deprez, ondervoorzitter

Op maandag 24 oktober trokken Ortwin Deroo van de Watergroep, Sigrid Van den Branden van Howest, Jacob Bossaer van Bosaq en ikzelf richting Rwanda. Dit in kader van het gezamenlijke project rond toegang tot drinkwater en sanitatie voor 1.500 schoolkinderen van de kleuter-, lagere en secundaire school, leerkrachten, parochiale medewerkers en bij uitbreiding ook de hele dorpsgemeenschap van Mutete, gelegen in het District Gicumbi, in de noordelijke provincie.

Het project, dat voor het grootste deel gefinancierd wordt door de Vlaamse overheid, Departement Omgeving (VPWvO), biedt in eerste instantie oplossing aan de moeilijke omstandigheden waarbij vaak kinderen - water moeten halen aan een verder afgelegen bron op heuvelachtig terrein, waarvan de waterkwaliteit overigens ook niet helemaal optimaal is. Hoofddoel is uiteraard de algemene gezondheidssituatie te verbeteren door nabije toegang tot veilig drinkwater.

De eerste dagen stonden volop in het teken van de voorbereiding van de inhuldiging, die plaatsvond op vrijdag 28 oktober zoals gepland, in aanwezigheid van de Bisschop Emeritus van Byumba Servilien Nzakamwita en de Belgische Ambassadeur Bert Versmessen. Ook tal van overige hoogwaardigheidsbekleders waren aanwezig, waaronder de districtsverantwoordelijke en afgevaardigden van overheidsdepartementen en -organisaties zoals o.a. de watermaatschappij Wasac.

Na het officiële doorknippen van het lint door Mgr. de Bisschop en Z.E. de Ambassadeur volgden de officiële toespraken en traditionele ceremoniën elkaar vlot op. Er werd gesproken over de unieke, constructieve samenwerking tussen de verschillende partners, de coöperatieve burgerparticipatie Kotimu en de vruchtbare en hoopvolle toekomst, met vooral aandacht voor kwalitatieve gezondheidszorg waarbinnen dit project rond drinkwatervoorziening en sanitatie zich situeert. De aanwezigheid van stagiaires toegepaste gezondheidswetenschappen van Howest zet dit enkel maar kracht bij. Behalve het technische aspect van de waterzuiveringsinstallatie zelf, vormen namelijk de sensibilisering en educatieve programma's een sleutel tot succes. De stagiaires die er in totaal 3 maand verblijven, hebben als taak deze campagnes ter plekke nauwgezet te organiseren en op te volgen. Dit zowel binnen de schoolgemeenschap, via de leerkrachten, als binnen de bredere dorpsgemeenschap, via de leden van Kotimu. De responsabilisering en nauwgezette opvolging ter plaatse zorgen immers voor het welslagen en de continuïteit van dit project. Na het hartelijke afscheid van de priesters op zaterdag 29 oktober trokken we samen terug naar Kigali en blikten tevreden terug op een geslaagde passage in Mutete.

Een bezoek aan het project CPPA Kisaro kon niet ontbreken op het programma, temeer omdat het project precies 50 jaar geleden het levenslicht zag. De hartelijke ontmoeting met coördinator Paul Ackermans en directeur Evariste Safari gaf duidelijk blijk van de positieve toekomst die dit project nog wacht. Een bezoek aan de scholen van Gitatsa, Murama en Rubona waren na de rondleiding op CPPA Kisaro de bevestiging dat de middelen, o.a. verstrekt door de Provincie West-Vlaanderen, steeds nuttig worden ingezet ter ondersteuning van de lokale bevolking.

De volgende dagen stond een ontmoeting met Mediatrice van Wikwiheba Mwana en Jean-Paul van NYO op het programma. Met beiden werd het huidige verloop van projecten en ondersteuning door Umubano, stad Waregem en Provincie West-Vlaanderen besproken, evenals de uitdagingen en opportuniteiten voor de toekomst. Ook daar bleek duidelijk het belang van de gezondheidszorg, in combinatie met juiste educatieve ondersteuning, heel hoog. De steun van stad Waregem, die een zusterband heeft met het district Gatsibo, is hier ook weer van het allergrootste belang voor de toekomst.

Het bezoek aan de technische school TVET Ste-Josephine in Muhura, Gatsibo, was een vervolg op de eerste ontmoeting met de directeur Jean-Pierre in 2021. De ruim 20 naaimachines, o.a. gefinancierd door de stad Waregem en het Fonds Vierde Pijler, zijn alle in perfecte staat en worden intensief gebruikt tijdens de technische naaiopleiding gevolgd door 144 leerlingen. De uitbouw van de school naar 'niveau 3' is duidelijk aan de gang, waarbij de uitbreiding qua infrastructuur en technische ondersteuning cruciale elementen vormen.

In de oostelijke stad Rwamagana vond de ontmoeting plaats met Albert van Humura. Het in uitvoering zijnde en door provincie West-Vlaanderen gefinancierde viskweekproject werd uitvoerig besproken. Op het moment van de ontmoeting kwam de leverancier met 8.000 pootvissen om uit te zetten in de recent aangelegde kweekkooien in het Mugesera-meer waar onze partner Humura gevestigd is. Het project verloopt zoals gepland en zodra het kweekprogramma op volle toeren draait, zal het Humura meer financiële slagkracht geven om verder de activiteiten uit te bouwen en een grote gemeenschap te bereiken. Met name is het doel ook de bevolking nauwer te betrekken via opleiding en stages op de modelboerderij inzake biologische landbouw en viskwekerij.

Het hartelijke terugzien met Innocent Telimbere van PANDAMU en zuster Donatilla van CEFAPEC was op twee dagen een heel intensieve bevestiging van de goede praktijken en opvolging van projecten die, wat Pandamu betreft, opgevolgd worden door Umubano, met de steun van de Provincie Oost-Vlaanderen. De actieplannen, budgetten en auditresultaten werden uitvoerig besproken.

De fruitverwerkingsfabriek is in de finale fase van afwerking, waarbij nog gewacht wordt op de officiële vergunningen en certificaten. Doel is in de loop van 2023 al een deel productie op te starten om dan in 2024 volledig operationeel te zijn. De verwachtingen daaromtrent liggen hoog, maar met de juiste ingesteldheid en gedrevenheid kan, naar voorbeeld van de maïsmeelfabriek en varkenskwekerij in Kamonyi (CEFAPEC), positief vooruit gekeken worden naar de realisatie en uitvoering van deze plannen. Ook uit het bezoek aan diverse ateliers waar personen onder de hoede van Pandamu ambachten leren (schoenateliers, naaiateliers) blijkt de nauwe betrokkenheid met de lokale bevolking, ook voor mensen met een beperking.

De laatste dagen stonden in het teken van samenwerking met mogelijke nieuwe partners, waarvan Kivu Farms te Gisenyi (Kigufi) het verst staat. Uit de compost van o.a. koffiepulp worden oesterzwammen gekweekt. Doel is een gemeenschap van landbouwboerderijen en koffietelers te verenigen om zodoende een circulair circuit te creëren. De middelen die hiervoor zullen worden ingezet betreffen praktische uitbouw van infrastructuur voor champignonkweek, gewassenteelt, compostverwerking, productie organische meststoffen. Ook opleiding en expertise zullen niet ontbreken en er zal aandacht worden besteed aan een inclusieve samenwerking onder de noemer 'Umubano village'.

Het woord Umubano betekent 'vriendschap' in het Kinyarwanda. Een 'dorp van vriendschap' kan een wereld van verschil maken in het aanpakken van kansarmoede. Een hoopvolle boodschap als afsluiter van de vele vruchtbare, constructieve ontmoetingen en opvolgingsgesprekken met de Rwandese partners van Umubano vzw.

Visteeltproject bij onze partner Humura—Financiering Provincie West-Vlaanderen

Mijn zoektocht naar mijn Rwandese wortels
Jaak Albert, als metiskind weggehaald uit Rwanda

Sinds begin 2020 heeft de cameraman Ken Kamanayo (zoon van de bekende oud-cameraman Georges Kamanayo-Gengoux) mij gecontacteerd om mijn netwerk van de metissen in Vlaanderen aan te spreken om over zijn project te spreken. Dit project gaat hij samen met het productiehuis “De Chinezen” aanvatten. Men wil zoveel mogelijk metissen bereiken om deel te nemen aan screentests en interviews om de problematiek van de koloniale metissen in de kijker te plaatsen, daar hun geschiedenis is verzwegen door allerlei instanties.

Sinds de bewustmaking van het publiek inzake segregatie, discriminatie en racisme van de donkere evenmens door middel van confrontaties zoals Black lives matter, Leopold II-geschiedenis en de excuses van Premier Michel tegenover de Rwandese-Burundese moeders die hun kind gedwongen moesten afstaan aan de Belgische Overheid vóór de onafhankelijkheid van Congo, Rwanda en Burundi en het verschijnen van het boek “De kinderen van Save” was de tijd rijp om een reportage over dit thema te maken en wie was het best geplaatst ? De zoon van een metis die al reeds lang strijd voert voor deze onrechtvaardigheid aan de meeste koloniale metissen die aanvankelijk als Belg geboren werden.

Na vele interviews en opnamen werd door het team beslist - buiten de opgenomen gesprekken en cameraopnamen -, om drie hoofdpersonages in de verhaallijn te gebruiken. Deze hoofdpersonages zouden hun verhaal doen tegenover hun zoon of dochter. Begin 2022 werd beslist dat ik met mijn zoon Johan één van de drie personages mocht zijn met daaraan gepaard een reis naar Rwanda.

Vertrek naar Rwanda op 14/4/22: Tijdens de vlucht naar Rwanda werden we, ikzelf, mijn zoon Johan en een gedeeltelijk team van het productiehuis " De Chinezen" bijzonder vriendelijk en behulpzaam bediend door SN Brussels Airlines.

Bij aankomst in Kigali werden we streng maar correct behandeld. Men creëert nog meer testcentra's om de reizigers en dieren te kunnen testen op Covid19.

Voor mijn vertrek had ik in het medisch labo al een negatieve PCR-test afgelegd (50 €), er werd een test in één neusgat gedaan en in Kigali (65 $), daar was het verschil dat men 2 neusgaten apart en de keel met een wisser test. Vrij vlug ontving ik op mijn gsm dat de test negatief was. Het was 16 jaar geleden dat ik nog in Rwanda geweest was. Tot mijn verbazing zag ik een enorme vooruitgang qua wegennetwerk, moderne gebouwen, ontzaglijk veel motortaxi's en de bevolking houdt zich aan de Coronaregels.

Blij en vermoeid van de lange vliegtuigreis (+/- 8 uur)

Op mijn geboorteplaats Mugongo

heb ik in het Scheba-hotel een traditionele Rwandese stoofpot gegeten: geitenvlees, erwten, pepers, patatten en een milde pikante saus doorspoeld met een traditioneel Primusbier. Als toemaatje kreeg ik van de barman een traditioneel bananenbiertje in een proefglaasje. De herinneringen vanuit mijn jeugd kregen op deze avond een flinke boost! Moe en voldaan kroop ik in een prachtig bed.

15/4/22
Een vrij woelige en onrustige nacht veroorzaakt door het bewuste feestje van de Griekse goden waarbij een 1,5 uur durende speech werd gehouden die al onze medereizigers uit hun slaap hield.

Ik was al om 06:45 uur op, doordat een grote kraaiachtige vogel met een eksterkleed mij luidkeels wakker maakte met een krasachtige schreeuw erger dan het schurend scharniertje! Het zwembad lag er nu desolaat bij na het orgiefeest. Ons team deed zich tegoed aan een gezond ontbijtmaal om de dag met volle moed te starten. Tijdens het klaarmaken van mijn koffers werd mijn aandacht getrokken door een arend (zwarte wouw) die boven het hotel vloog als boodschapper dat ik mijn tijd in 't oog moest houden voor ons vertrek.

Om 10:00 uur stonden we gepakt klaar om de zoektocht naar onze roots te starten met een nieuwe chauffeur Emmanuel en een imposante grasgroene Landrover (volgens een oldtimerspecialist in ons midden, weliswaar met een Fordmotor, te herkennen aan de verhoogde motorkap).

We verlieten het drukke Kigali richting het noorden naar het sterk heuvelachtige en mooi groene district: de Ruhengeristreek. Bekend om zijn vulkaanreuzen. Deze streek heeft enorm veel te bieden qua fauna, flora en toerisme.

Onderweg vielen de mooie asfaltwegen, irrigatie-infra-

structuur, akkerbouw, openbare werken op. Bosbouw om bosontginning tegen te gaan is duidelijk geïnspireerd door Aziatische invloed. Weliswaar heb ik daar mijn persoonlijke bedenkingen bij of bamboe en eucalyptusbomen een duurzame oplossing zijn. Op korte termijn heeft het wel soelaas.

Rond de middag kwamen we samen in Musanze (het vroegere Ruhengeri, sinds een bepaalde periode heeft de overheid geopteerd terug plaatsnamen te gebruiken uit de Rwandese geschiedenis - waar hebben we dat nog eens gelezen?) en in het etablissement Migano met het ganse Chinezenteam (Ayobu, Ken en Steven).

Na de maaltijd had het team een briefing en maakte ik een korte wandeling in de omgeving om de sfeer op te snuiven van mijn moederland. Sinds de zomer van 1959 had ik mijn moeder het laatst gezien in mijn geboortedorp Kisenyi (bekend als Gisenyi en nu Rubavu genoemd). Plotseling verscheen een recente vriend met zijn majestueuze vleugelslag en zijn gevorkte staart aan de strakblauwe hemel, om mij te begroeten als het ware !

Na de briefing hebben we ons in een kleine colonne richting Rubavu begeven voor de nieuwe opdrachten die mij en mijn zoon te wachten stonden.

16/4/22
Om 06:30 uur werd ik gewekt door luide stampende voetgeluiden in een militaire cadans, gepaard met een mooie tenorachtige capellazang. Dadelijk dacht ik aan de mooie Ntoredansers met hun koeienbelletjes aan de enkels om het ritme te bepalen tot een harmonieuze krijgsdans.

Vooraleer naar Mudende te vertrekken, maken “De Chinezen” nog enkele opnamen aan het Kivumeer, waar ik een aquarel maak van het meer.

Aquarel van het Kivumeer. Foto’s: Jaak Albert

Een ontmoeting met jeugdvriend Dismas, die mij gekend heeft als kind toen ik bij mijn moeder woonde in Mudende staat vandaag op het programma. Mijn moeder woonde in een huisje met het uitzicht op de prachtige valleien, veel verder dan mijn vader, specifiek in Mugongo. Dit is een belangrijke gebeurtenis omdat ik en mijn zoon kunnen vaststellen waar de locatie is waar ik geboren ben, weliswaar bestaat het huis niet meer. Ook ben ik mij nu bewust van welke clan ik afkomstig ben, nl. de Basinga (enkelvoud Musinga). Deze clan leverde de koningen (Mwami) aan het land. Belangrijk om weten is dat alle etnieën daarin aanwezig zijn.

Jaak, Dismas en Johan

Mijn vader bezat al de omliggende domeinen voor plantage van pyrethrum. Deze domeinen zijn nu in militair bezit. Regelmatig zien we herdenkingen van de genocide van 94 en later, o.a. studentenmassacre op de universiteit van Mudende. Ondanks al die macabere herinneringen worden we zeer vriendelijk ontvangen door de plaatselijke bevolking waar Dismas werkzaam is als fietshersteller en dit is niet evident als je ziet wat de fietsen in deze heuvelachtige gebieden moeten torsen en welke wegen de banden verdragen. Op de terugweg werden de twee 4×4 voertuigen zeer zwaar op de proef gesteld door de zeer modderige rotsige kronkelpaden.

Ruïne van vaders woning op de plantage in Mudende

Moe en voldaan na een zeer bijzondere dag met veel informatie en emoties zijn we terug naar de “Saga Bay brasserie” die gelegen is aan het Kivustrand, een kleinigheid gaan eten, omdat we weer vroeg uit te veren moeten om terug in Mudende onze opdracht te volbrengen.

17/4/22
Bezoek aan het huidige internaat in Save waar ik verbleef van 1958 tot februari 1960. Toendertijd was dit een segregatie-internaat voor de metissenkinderen van koloniale Europeanen en inlandse moeders.

Johan in Save voor het internaat

Grotendeels is het toenmalige internaat er nog, ondanks de 2 moordpartijen die er zijn geweest. Momenteel stelde ik vast dat de kapel van het internaat volledig werd vernield. De wasplaats voor de meisjes en nog enkele andere gebouwen zijn verdwenen en er zijn andere in de plaats gekomen.

De hoofdweg naar het internaat is mee geïntegreerd in het internaat en er zijn vele gebouwen bijgekomen, zodanig dat menige metis van indertijd momenteel zijn weg moeilijk terug zou vinden. Op deze plaats heb ik uitgebreid mijn verhaal gedaan aan mijn zoon Johan over wat ik heb meegemaakt tijdens mijn verblijf hier. Na deze emotionele dag was ons laatste samenzijn met het team " De Chinezen " in de bar van E-bis van de alom bekende Belg Champion in Huye.

Morgen vertrekken Johan en ik naar Rubavu voor verder onderzoek.

19/4/22
Rondrit o.l.v. Georges Kamanayo-Gengoux in Gitarama, Kabgayi, Byimana en omgeving. Kabgayi is de katholieke hoofdstad van Rwanda en we hebben ter plaatse de Monseigneur ontmoet aan zijn basiliek. Aan de basiliek troffen we de drukkerij waar de toen activistische voorzitter van de politieke partij Parmehutu en journalist Gregoire Kaybanda opruiende artikels schreef gericht aan de meerderheidsbevolking, namelijk de Hutu’s in 1959. Hij kwam op voor de emancipatie van de Hutu’s. Er vonden moordpartijen plaats wellicht ten gevolge van zijn optreden met de steun en het medeweten van de Belgische staat. Na deze massamoorden greep hij de macht om alzo de eerste president van het onafhankelijke Rwanda te worden. In Byimana reden we voorbij de huidige school waar tussen de jaren '50 en '60 een segregatie-internaat van metissenjongens o.l.v. broeders maristen was. We zagen het voetbalveld waar de aanzet tot de 1ste moordpartij van 1959 van de Hutu's tegen de Tutsi's gebeurde.

Enkele restanten van het prachtige paleis van de Koningin-moeder van de toenmalige Mwami van Rwanda waren de getuigen van de verwoesting van het paleis tijdens de slachtpartijen van 1960. Ook stelden we vast dat in de nabije omgeving de huizen gebouwd waren met de bakstenen van het paleis.

20/4/22
's Morgensvroeg een frisse duik genomen in het zwembad. Een uitgebreid ontbijt moet ons sterken om de lange rit aan te vatten richting Gisenyi, waar we geboekt hebben in het bekende Serena Hotel. In de jaren '60 was daar het politiekantoor waar mijn moeder verplicht werd om mij af te staan onder dwang van de politie, gerecht en Belgische staat. Daar zullen we de dochter ontmoeten van de reeds overleden Belgische heldin, Nicole Merlo.

Nicole Merlo heeft over menige jaren verspreid metiskinderen, die op zoek waren naar hun Rwandese familie geholpen om ze te vinden. We rijden in de streek waar we een rivier oversteken die de verbinding maakt met andere rivieren om tot slotsom de Nijl te vormen. Gezamenlijk 5 bronnen in Burundi en Rwanda vormen de oorsprong van de Nijl.

Na een zeer hartelijke ontvangst in het hotel door de dochter van Nicole Merlo (zij werkt en woont in Rubavu) wandel ik met mijn zoon langs het Kivumeerstrand, waar menige zwarte atleten zich te goed doen aan het frisse water. Ik toon Johan het vissersdokje waar ik mijn eerste zwemervaringen opdeed onder water als een jochie van 4 à 5 jaar. Ik vertel dat hier tijdens het tentenkamp van ons internaat, twee metismeisjes zijn verdronken op één dag tijd.

Tentenkamp in Kisenyi

21/4/22
Vandaag bezoeken we mijn jeugdvriend Dismas in Mudende, om onze vriendschap te bekrachtigen. De Belgische vriendin die in mijn laatst gekende woonplaats woont en werkt, regelde een taxi die ons voor een schappelijke prijs (50€ voor de ganse dag met vlotte vertaling van Engels en Kinyarwanda) naar de woonplaats van mijn jeugdvriend Dismas in Mudende zal brengen en daarna naar mijn stiefzuster in Gisenyi.

Richting Mudende wordt zijn voertuig dat geen 4x 4 is, zwaar op de proef gesteld. Bij aankomst ontvangt Dismas ons zeer hartelijk en om ons naar zijn woonplaats te brengen huren we vier motortaxi's wegens de nog moeilijkere weg en paden. Als behendige motorcrossers voeren ze ons tussen de weiden, paadjes die voorzien zijn van rotsen, boomwortels, modderpoelen. Aangekomen zonder kleerscheuren, ontmoeten we Dismas vrouw Marianne die een beetje Frans spreekt.

Zij verwelkomt ons met open armen en zegt eindelijk mij te kunnen zien, na de vele verhalen die Dismas over mij heeft verteld. We worden toegelaten in hun zeer nederige lemen hut met mogelijk vier kamers. In hun leefvertrek worden we ontvangen waar geen verlichting is. Nadat onze ogen zich aangepast hebben aan de donkere ruimte, mogen we plaats nemen op zeer rudimentaire bankjes (eerder voor kinderen) aan een eenvoudige tafel. Verder is er geen enkele kast of versiering te bespeuren buiten enkele papierknipsels die de zoldering versieren. Na kennismaking met de ganse familie (3 dochters en 1 zoon) en na wat gepalaver maken wij met de ouders een compromis waarin alle partijen zich kunnen vinden voor de toekomst. Onze chauffeur en tolk heeft ons zijn advies gegeven m. b. t. de traditionele leefwijze en gezinssituatie van deze Rwandese familie. Met een tevreden gevoel verlaten we deze familie na een hevige stormregen waarbij de terugweg spekglad is en onze motards met hun Indische 200 cc vehikels de terugweg aanvatten met volle moed. Helaas gaat het voertuig waarop Johan zit onderuit maar gelukkig met enkel besmeurde kledij. Deze motortaxi-rit heen en weer terug kosten ons het verschrikkelijke bedrag van 5000 RWF (4,40 €). Dan zetten we onze weg voort richting Gisenyi om mijn stiefzuster te bezoeken.

Tot onze verrassing kende de chauffeur mijn stiefzuster en hij reageerde enorm emotioneel. De reden was dat hij alleen opgevoed was door zijn moeder omdat zijn vader verdwenen was. Door het toedoen van mijn stiefzuster heeft zij zijn vader gevonden en werd met hem in contact gebracht. Zodanig dat hij zijn vader leerde kennen en wist wie dat was. Na deze onthutsende ontdekking bracht hij ons naar mijn stiefzuster die hij als een familielid beschouwde.

Groot was haar verrassing toen wij aankwamen met deze jongen die zij zeer goed kent. Deze ontmoeting verliep dan ook zeer vlot en hartelijk. Na ons bezoek werden er afspraken gemaakt voor de nabije toekomst. Sinds de overheid alle weeshuizen in 2005 liet sluiten en besliste dat de wezen moesten ondergebracht worden bij familie en indien niet in andere gezinnen, heeft mijn alleenstaande stiefzuster zich ontfermd over een 3 jarig meisje dat zij nog altijd opvoedt en verzorgt. Thans was zij op school bij onze aanwezigheid.

Bijzonder geëmotioneerd na dit bezoek van mijn zeer gelovige en geëngageerde stiefzuster verlieten wij haar om zeker in de toekomst contact te houden.

22/4/22
Een zeer lange rit met de zeer sympathieke chauffeur Damas via het noorden gepaard gaande met hevige regenbuien, veel mist en wolken tussen de valleien van de heuvels. We deden een tussenstop in het bekende "Migano", om de innerlijke mens aan te sterken.

Omstreeks 16:30 uur: aankomst aan vaccinatiecentrum om een PCR (50 €) af te leggen.

We werden uitgenodigd op de Belgische ambassade en dit naar aanleiding van de reeds uitgezonden docu van De Chinezen: "De kinderen van Rwanda". Deze zeer emotionele docu over een vrouw die de massamoord heeft overleeft en een confrontatie aangaat met de moordenaars van haar familie. Het vervolg was een debat en toelichting over de keuze van de opnamen door het team. Daarna werd het team van de Chinezen in de watten gelegd door de Ambassadeur en zijn medewerkers.
Na kennismaking met de nieuwe Belgische ambassadeur bracht Damas ons in een moderne villawijk van Kigali, waar een ex-collega, metis en familie van Nicole Merlo een hotel uitbaat met 10-tal appartementen. Daar verbleven we 2 nachten vooraleer naar België terug te keren. Vriendelijk werden we ontvangen door de bediende Annie die ons ieder een appartement toewees.

23/4/22
Na lekker te zijn uitgeslapen, werden wij op ons wenken gevolgd met een heerlijk gezond ontbijt, gebracht aan het zwembad in het bbq-huis van Villa Belle Vue. Na een ganse dag administratieve zaken in het centrum gedaan te hebben, nodigden wij onze gastheer uit even naar de bekende Pili pili-club te trekken die wordt uitgebaat door een Belg.

24/4/22
Reeds om 6 uur 's morgens is de stad al ontwaakt, hoort men het bruisen van al die activiteiten. Toch al wakker waag ik mij aan een heerlijke zwembeurt in het lauwe water van het zwembad. Na een heerlijk gezond ontbijt, maken wij ons klaar voor een trainingssessie in de bijgebouwde fitnesszaal van onze vriend Albert. Zijn zoon Yannick en Albert krijgen training van de bokskampioen van Rwanda. Ik leg de trainingen vast op foto en Johan (zelf een bekende bokscoach in België) geeft aan Yannick zijn specifieke opwarmingssessie en een intense bokstraining.

Moe en voldaan maken wij onze valiezen klaar om huiswaarts te keren. We bezoeken nog even het drukke handelscentrum vooraleer naar de luchthaven te gaan. Mijn zoektocht was intens, emotioneel, leerrijk, verhelderend en een terugkeer met familie staat op de agenda.

Elke dag zag ik één of meerdere arenden in mijn omgeving. Deze kleine roodbruine arenden (bekend als zwarte wouw) zijn alomtegenwoordig en zijn de totem van de clan Basinga waartoe mijn moeder behoorde!

Vol nieuwsgierigheid komen we aan in België met de vraag hoe de documentaire van Ken en "De Chinezen" zal zijn! En een verdere zoektocht dringt zich op voor de toekomst.

Kivu Ruhorahoza : een regisseur met een eigen visie – Yes, I can !

Dr. Guido Convents, Voorzitter Afrika Filmfestival

Dit jaar ging op het Filmfestival van Berlijn de derde langspeelfilm van de veertigjarige filmmaker Kivu Ruhorahoza *Father's Day* in première. https://www.youtube.com/watch?v=WqBNOZ_N3b4.

Zelf kon ik de film zien op één van de andere grootste filmfestivals in Europa namelijk Karlovy Vary in de Tsjechische Republiek. Hier had ik ook de mogelijkheid om met de regisseur een lang gesprek te hebben niet alleen over de film maar ook over zijn carrière. Voor mij zat een rustige, bedaarde man die van een beloftevolle jonge filmmaker uitgegroeid was tot één van de spraakmakende internationale personaliteiten in de hedendaagse filmwereld. Overigens de eerste keer dat ik Kivu ontmoette was in Kigali in 2008 waar ik hem in zijn woning te midden van tientallen boeken, klassiekers uit de moderne Franse en Engelstalige cultuur aantrof. Hij had een literair-filosofische universitaire studie achter de rug, dat was duidelijk. Ik leerde hem toen kennen als Daddy Youssouf Ruhorahoza, later veranderde hij zijn naam in Kivu – verwijzend naar de streek vanwaar hij kwam -. Hij draaide toen als regisseur met enkele honderden euro's een eigen film. Een jaar eerder had hij gezien dat een eerlijke, goed gemaakte film zelfs met een klein nietig budget over een kleine lokale gebeurtenis ook internationaal kon doorbreken. Hij had namelijk de eerste langspeelfilm in het Kinyarwanda *Munyurangabo*, gecoproduceerd, die zijn wereldpremière op het filmfestival van Cannes in mei 2007 kende. https://www.youtube.com/watch?v=7I5fbUuho-I De film had in 2008 ook op het Afrika Filmfestival in Leuven een groot succes. Bij onze ontmoeting voelde ik dat het hier om een fascinerende persoonlijkheid ging, een jongere die vreemd genoeg hield van de Franse *Nouvelle Vague*, de nieuwe, gedurfde, niet-commerciële film uit de jaren 1960 en de visie achter deze beweging inspirerend vond. Toen wist ik niet dat dit effectief aan de basis van zijn werk zou liggen.

2022 film-director-kivu-ruhorahoza (foto KVIFF)

Kivu, een timide en onopvallende persoon, sprak in 2008 amper over zichzelf. Maar hij wist waar hij naar toe wilde: films maken die wars van platte commercie wereldwijd zouden te zien zijn. Kortom, een man met ambitie… Hij maakte op mij een grote en blijvende indruk en van dan af volgde ik met bewondering de stappen die hij in de filmwereld zette.

In 2016 wijdde ik al aan Kivu in de nieuwsbrief van Umubano een uitvoerig portret. http://umubano.be/images/nieuwsbrieven/nb-juni2016.pdf. Het is zonder meer interessant te zien hoe deze regisseur in zes jaar tijd evolueerde tot een persoonlijkheid – en regisseur naar wie niet alleen in Rwanda maar in heel Afrika wordt opgekeken. De Internationale filmfestivals staan in rij bij elke film die hij uitbrengt. Dat hij iets te vertellen heeft is alsmaar duidelijker geworden en hij en zijn team worden door universiteiten en musea overal ter wereld uitgenodigd.

Het spirituele als drijfveer

Bij een terugblik op zijn zowat 15 jarige filmcarrière is duidelijk dat Kivu films maakt die de donkere of eerdere verborgen dimensies van de Rwandese samenleving – maar nu ook van de Europese - in beeld wil brengen. Hij beseft dat het vaak verhalen zijn die zijn landgenoten – en ook de Europeanen - liever niet willen horen of in beeld gebracht willen zien. Hij doet zulks niet om te shockeren, maar precies om bij te dragen tot een "betere" samenleving, en dat kan voor hem niet door situaties die essentieel zijn om een samenleving te begrijpen, te verdoezelen. Hij wil zelf die cruciale, zelfs 'intieme', onderwerpen bepalen en niet laten bijschaven door subsidiërende overheden of instellingen uit binnen- en buitenland. Dat maakt hem een buitenbeentje in de Afrikaanse filmwereld, zeker wanneer het met zijn palmares niet moeilijk zou zijn om geld van Duitse of Franse instanties in het kader van de internationale ontwikkelingshulp te verkrijgen. Hij produceert zijn eigen films, met ook de opbrengsten ervan en zweert bij zijn onafhankelijkheid.

2022 film-director-kivu-ruhorahoza en Guido Convents (foto KVIFF)

Kivu stelt ook vragen rond het westerse samenlevingsmodel, de religies die uit Europa en de Arabische wereld komen en de waarden die ze uitdragen en vindt dat ze niet direct een voorbeeld voor de eigen samenleving zijn en kritiekloos kunnen worden overgenomen. Hijzelf komt uit een erg religieuze omgeving en mogelijk is het ook vanuit deze achtergrond dat hij veel belang aan het spirituele hecht. Meer dan ooit komt dit aan bod in zijn documentaire uit 2019 *Europa, Based on a True Story*. https://www.youtube.com/watch?v=69xEOn4wokc

In 2018 was Kivu in Londen om er zijn nieuwe film, een klassiek drama, te draaien *A Tree Has Fallen* waarin een Nigeriaan de hoofdrol speelt. De erg masculiene man, met een zeer gevoelig karakter, komt naar Groot-Brittannië om zijn gebroken relatie met een Engelse goed te maken, maar zij heeft ondertussen opnieuw contact met haar ex-echtgenoot, eveneens een Engelsman. Het wordt een driehoeksverhouding waarin racistische vooroordelen het dramatische gehalte mee bepalen. Tijdens de opnamen werd Kivu zich ook bewust van het geïnstitutionaliseerd racisme in de Britse samenleving en is hij getuige van demonstraties tegen de immigratiepolitiek van de regering die tot de Brexit leidde. Hij filmt dit en besluit zijn fictiefilm om te vormen tot een hybride documentaire waarin hij het nu niet alleen heeft over een driehoeksverhouding maar ook over "geesten" of Afrikanen in Groot-Brittannië die administratief niet bestaan omdat ze geen papieren hebben. Ze zijn niet zichtbaar en worden voortdurend ontmenselijkt. Het resultaat is de documentaire *Europa, Based on a true story* waarin fictie- met non-fictiebeelden worden gemengd. Het is nu een film over het maken van een film, en waarom hij niet meer in Engeland kan blijven. Het Amerikaanse filmtijdschrift *Variety* beschouwt Kivu's film als een "ontdekkingstocht van het Europese continent in crisis". Voorts klaagt hij ook expliciet de subsidies aan die Europese landen enkel aan Afrikaanse filmmakers geven op voorwaarde dat hun film in Afrika gedraaid wordt. De "dure" postproductie moet evenwel in Europese studio's gebeuren. Tevens wil Kivu met deze documentaire de esthetische kijk van het Westen op de filmvorming aan de kaak stellen. Op dat vlak sluit hij aan met de filmkritische bewegingen uit de jaren zestig in Brazilië, met de *Cinema Novo* en de *Nouvelle Vague* in Frankrijk tegen de globaliserende kapitalistische cultuur.

Kivu's Father's day : een vrouwenfilm gemaakt door een man

Father's day, ook met minimale eigen middelen geproduceerd, haalt zijn sterkte niet alleen uit het verhaal maar vooral uit de filmische kwaliteit. Kivu slaagt erin een probleem te visualiseren dat een universele dimensie heeft en ook kan gelden voor wat er vandaag in Oekraïne gebeurt. Hij heeft het over de vrouwen en de oorlog, en de rol van de mannen die in het leger of milities zitten, (krijgs)gevangen zijn of naar het buitenland vluchten. De vrouwen moeten het in Oekraïne of in het buitenland met de kinderen alleen beredderen.

In de genocide en burgeroorlog in Rwanda staan de mannen symbool voor geweld en wandaden die een groot aantal ook publiekelijk hebben bekend en waarvoor ze jarenlang gevangen gezeten hebben. Duizenden vrouwen werden ook verkracht en duizenden kinderen werden wees of zonder vader geboren. Wat doet dat met de kijk van de Rwandese samenleving op de man en het vaderschap, of eerder, wat moeten de vrouwen van die mannen denken die op één of andere manier uit de oorlog of de gevangenis komen: waren ze slachtoffers, beulen, lafaards – hebben ze hun familie verraden als alleen zij hebben overleefd? Vragen die het leven van heel wat vrouwen bepalen: van moeders, echtgenoten en dochters. Kortom, zijn deze mannen – of de mannen in Rwanda - nog in staat hun traditionele rol van "man" in de maatschappij te vervullen.

Father's day still uit de film: dochter kijkt naar de rivier waarin haar familieleden werden gegooid.

Centraal in *Father's Day* staan drie verhalen van vrouwen met een verschillende kijk op de man. Daarnaast is er een verhaal van een vader die meent dat hij zijn zoon een harde opvoeding moet geven waarin geweld zijn plaats heeft. Op de vraag waarom hij dit thema koos, keek hij mij verbaasd aan en zei dat dit één van de grote problemen was in Rwanda die toch voor iedereen duidelijk zijn. Hij verwees me naar de talrijke verhalen en debatten over de rol van de vader in de hedendaagse Rwandese media. Het gaat daarbij voortdurend over vaders die hun rol niet opnemen voor de kinderen van hun vrouw, ook over zij die onbekwaam zijn de rol van vader of echtgenoot op te nemen, en andere die een beladen maar onbekend verleden met zich meedragen. Hij heeft het over de trauma's die vandaag de Rwandese samenleving in hun greep houden waardoor een latente spanning in het land hangt. Kivu vindt dat hierover niet praten deze situatie verergert. Het is voor hem een soort ontmijning die op termijn helend kan zijn voor het land en zijn bewoners. Voor hem, als jonge man, was de voorbereiding van de film dan ook een leerschool. Met de dagenlange gesprekken met vrouwen leerde hij de wereld door hun ogen bekijken, iets dat voor hem, als man, ook een omwenteling van waarden betekende. Tijdens deze voorbereiding van de film ontdekte hij dat heel wat vrouwen in Rwanda zelfstandiger in hun schoenen staan en het oude paternalisme van mannen verwerpen. Hij noemt zijn film dan ook de eerste Rwandese vrouwenfilm gemaakt door een man, en dat is de film ook. https://www.youtube.com/watch?v=WqBNOZ_N3b4

Fathers's day of wat gaat achter de blik van een Rwandese man schuil: onmacht, trauma en de onmogelijkheid om vader en echtgenoot te zijn ?

Alle foto's ter illustratie van dit artikel zijn ter beschikking gesteld door Guido Convents. Waarvoor onze beste dank.

Father's day—Kivu

CULTUUR - CULTURE
PUBLICATIES - PUBLICATIONS

Commentaar: Jean-Pierre Roobrouck, voorzitter VRV UMUBANO

LILI MORENO, *Umurinzi Le gardien du rituel Un livre du Rwanda*, Paris, L'harmattan, 2022

Het boek van Lili Moreno *Umurinzi*, Rwandees woord voor de koraalboom die als een heilige boom in Rwanda wordt beschouwd in het kader van de Ryangombe-cultus, is merkwaardig en geeft een bijzondere inkijk op de geschiedenis, de traditie en ook de recente gebeurtenissen van het land.

Het is een lijvig boek dat zonder woordenlijst, inhoudstafel en bibliografie zomaar 773 bladzijden tekst bevat, maar het is van een onschatbare rijkdom en eruditie aangaande het Rwandese verleden en de levenswijze van de lokale bevolking.

Zes verschillende verhalen worden verteld, verspreid over 18 hoofdstukken. De ene zijn op de geschiedenis en de mondelinge overlevering gebaseerd, de andere vooral op fictie die zich in het heden afspeelt. Het geschiedkundige deel gaat over een mythische prins die zijn onvermijdelijk lot volgt tot het bittere einde, over een meisje uit de Batsobe-clan dat een van de vrouwen van de mwami wordt voor de komst van de blanken en over een patriarch die aan de kinderen verhalen vertelt over een rebel die in het noorden van het land leefde aan het begin van de kolonisatie.

In het fictieve deel volgen wij de belevenissen van de man met de baard, de oude (blanke) en de "muzuka" (de herrezene), 20 jaar na de volkenmoord. Elk van die bijzonder aangrijpende personages volgt zijn eigen dromen en hun levens kruisen elkaar al dan niet op een toevallige wijze. Een colibri (mythische vogel, want onbestaande in Rwanda) en muziek verbinden de verschillende verhalen met elkaar.

Het lezen van dit boek is een aanrader voor wie inzicht wil krijgen in de complexe problematiek van het land. Bijzonder is de rijke informatie die via de verhalen wordt gegeven zowel over de invloed van de kolonisatie als van de voorgeschiedenis ervan. Veel aandacht wordt besteed aan de sociale structuur van het land gebaseerd op clans en stamhuizen of geslachten waarin de etniën waren gemengd. Bovendien geeft het boek zeer duidelijk aan dat Rwanda destijds bestond uit verschillende min of meer autonome koninkrijkjes, zowel in het zuiden als in het noorden. De snelle uitbreiding van het Nyiginyararijk ten nadele van de naburige koninkrijkjes was te wijten aan de kolonisatie en de kerk die de centrale macht van de mwami Musinga verstevigden. Een aspect in het boek dat ook vaak aan bod komt is de aanwezigheid van geweld in de voorgeschiedenis van de kolonisatie, vooral tijdens de heerschappij van de mwami Rwabugiri. Wraak en vergelding waren alomtegenwoordig. De auteur heeft het over een heel geslacht dat werd vermoord met uitzondering van een baby die later offers aan de geesten zou moeten brengen om te voorkomen dat zij hun wraak op de toekomstige generaties zouden uitoefenen. Ook werd het land vaak geteisterd door plunderingen, hongersnood en veesterfte. Kortom het verleden was niet zo rooskleurig als het soms vandaag met een nostalgische blik wordt voorgesteld en in dit opzicht geeft het boek genuanceerde inzichten over de wijze waarop de recente gebeurtenissen zouden moeten worden geanalyseerd.

Het boek gaat overigens geen onderwerp uit de weg. Ook de genocide wordt besproken net als de delicate uitoefening van het gerecht naar aanleiding van de organisatie van de gacaca's of volksrechtbanken. In het gedeelte gewijd aan de traditie komen de inwijdingen in de cultus van Ryangombe en van Nyabingi uitvoerig aan bod. En in niet mindere mate de delicate problematiek van de etnische opdeling en de gemengde huwelijken tussen beide etniën en het extremisme dat er soms mee gepaard ging. Kortom het boek biedt een rijkdom aan informatie om de Rwandese problematiek beter te begrijpen.

De opening die Lilli Moreno via haar personages suggereert is bijzonder boeiend en zou idealiter Rwanda tot een vreedzame samenleving kunnen leiden als de fictie waarheid wordt. Om dat te weten te komen moet je als lezer wel wat doorzetting hebben om het te ontdekken.

Jean-Michel Marlaud, *Dire l'indicible – Mémoires d'un ambassadeur de France au Rwanda (1993-1994)*, Paris, L'Harmattan, 2022

Talrijke werken werden in Frankrijk gepubliceerd over het Rwandese drama, maar weinig werden geschreven door rechtstreekse getuigen.

Jean-Michel Marlaud was ambassadeur van Frankrijk te Kigali van mei 1993 tot de zomer van 1994 terwijl Rwanda een nieuwe toestand kende, gekenmerkt door het meerpartijenstelsel en de gevolgen van de inval van het Rwandees Patriottisch Front vanuit het naburige Uganda. Hij maakte het einde van de onderhandelingen van Arusha mee, waarvan men veronderstelde dat ze het conflict zouden beëindigen. Hij werd betrokken bij de vruchteloze pogingen om de vredesakkoorden toe te passen. Uiteindelijk was hij aanwezig te Kigali tijdens de aanslag op het vliegtuig van President Habyarimana, gevolgd dor politieke moordpartijen, de heropflakkering van de gevechten en de volkenmoord.

Dit werk werd opgesteld vertrekkende van persoonlijke herinneringen en op basis van archieven van de ambassade. Het is niet de bedoeling Frankrijk vrij te pleiten van de verantwoordelijkheid in de mislukking van haar interventies, maar een poging om de toestand te analyseren en ervoor te zorgen dat lessen worden getrokken uit de tragische gebeurtenissen om dergelijk onheil in de toekomst te voorkomen.

Het boek wordt afgesloten met een lijst van de vermelde personen en plaatsen, van de gebruikte letterwoorden, een chronologie van de gebeurtenissen, een korte duiding van de politieke tenoren en tenslotte, misschien niet over het hoofd te zien, een beknopte vermelding van de opeenvolgende Arusha-akkoorden.

MUTETE: Kinderen tonen fier hun drinkbus gevuld met drinkwater dankzij het project watervoorziening, zie pp. 8-9

Steunactie 2022

Zaterdag 17 december 2022 om 18 u

Adres: OC De Roose Smedenstraat 4, 8790 Waregem

Rwandese maaltijd en/of eindejaarspakketten

Ter ondersteuning van het gehandicaptencentrum Wikwiheba Mwana, Ngarama – Rwanda

- Buffet: **30 €** /persoon; **15 €** voor kinderen tot 12 jaar. *Drank aan democratische prijs.*
- Eindejaarspakket: **25 euro / pakket**:
  - 1 pakket: 20 zelfgemaakte sambusa's, of 40 loempia's
  - of 10 sambusa's + 20 loempia's
  - of 15 sambusa's (of 30 loempia's) + 1 fles wijn (rood of wit)

Reservatie of bestellen voor 11 december 2022 via vrvumubano@gmail.com

Of via volgende contactpersonen:

Frederic (Sint-baafs –Vijve) : 0477 38 20 13

Jean Pierre (Vichte): jean-pierre.roobrouck@telenet.be

Lieven (Vichte): 0472 38 49 45

Anselme (Roeselare): 0473 27 33 45

Gerdi (Antwerpen): 0474 45 01 10

Bedrag te storten op BE79 0682 4065 7633 t.a.v. UMUBANO VZW, met vermelding: (naam + maaltijd of pakket).

DANK VOOR UW STEUN

WORD LID VAN VRV UMUBANO

In overeenstemming met onze statuten, moet wie lid wenst te worden van onze VZW een aanvraag richten tot het bestuur en jaarlijks lidgeld betalen.

U kunt lid worden door **€ 30** over te schrijven op de rekening nr.
IBAN: BE79 0682 4065 7633
BIC: GKCCBEBB
met vermelding AANVRAAG LIDMAATSCHAP. Vul ook uw NAAM, VOORNAAM en ADRES in.

Vanaf een **gift van € 40** per jaar voor een van onze projecten ontvangt u een **fiscaal attest**.

Vanaf € 100 wordt u **erelid** en dan wordt uw naam toegevoegd aan de lijst van de ereleden op onze website: **www.umubano.be**

BERICHT AAN DE LEZERS—AVIS AUX LECTEURS

De UMUBANO Nieuwsbrief verschijnt tweemaal per jaar. U kunt hem gratis downloaden van het internet.
Redactiecomité: Frederic Deprez en Jean-Pierre Roobrouck. Foto's: VRV Umubano, tenzij anders vermeld.
Verantwoordelijke uitgever: Jean-Pierre Roobrouck.
E-mail: Jean-Pierre.Roobrouck@telenet.be
De inhoud van de gepubliceerde artikels geeft niet noodzakelijk de opinie weer van de Vlaams-Rwandese Vereniging Umubano vzw.
Les articles n'engagent que leurs auteurs.

INHOUD—SOMMAIRE

Woord vooraf - Editorial, p. 2

Ontwikkelingssamenwerking - Coopération au développement

- De organisatie Pandamu blijft de tuinbouw promoten, TELIMBERE Innocent, Coördinator, pp. 3-4
- Aanleg van moestuin bij de kleuterschool ECD te Gatsibo, Jean Paul Bujyacyera, projectverantwoordelijke, p. 5
- Steun aan het gehandicaptencentrum te Ngarama, Médiatrice MUKASHARANGABO, projectverantwoordelijke, p. 6
- CPPA KISARO en VRV UMUBANO VZW bouwen samen verder aan de verbetering van de onderwijsinfrastructuur in Rwanda, Gerard Moerman, projectcoördinator, p. 7
- Reisverslag 24/10/22—9/11/22, Frederic Deprez, ondervoorzitter, pp . 8-9

Reportage
Mijn zoektocht naar mijn Rwandese wortels, Jaak Albert, als metiskind weggehaald uit Rwanda

Cultuur—Culture

Film - Cinéma
Rwanda Film - Kivu Ruhorahoza : een regisseur met een eigen visie – Yes, I can ! , Guido Convents, Voorzitter Afrika Filmfestival, pp. 14-16

Publicaties - Publications

- Lili Moreno, *UMURINZI Le gardien du rituel Un livre du Rwanda,* Paris, L'harmattan, p. 16
- Jean-Michel Marlaud, *Dire l'indicible Mémoires d'un ambassadeur de France au Rwanda (1993-1994)*, p. 17
  Commentaar: Jean-Pierre Roobrouck, voorzitter VRV UMUBANO VZW

MUTETE: *kinderen zijn blij hun bus te kunnen vullen met drinkwater. Zie verslag pp. 8-9*

www.umubano.be